Paulo V Borghese, el papa descendent de barcelonins (II)

Autor: Montse Montesinos
Data de publicació: 12-04-2016

La Montse Montesinos ha redactat la segona part de l'article sobre el papa Paulo V i aporta quatre notícies més que en corroboren l'ascendència barcelonina.

Aquesta és la segona part de l'article emès el 6 de febrer d'enguany en aquest web. En la primera part, hi parlava de la troballa de la catalanitat d'aquest pontífex que va regir els destins de l'Església Catòlica des del 1605 fins al 1621. Arran de la seva publicació, alguns companys de l'INH, picats per la curiositat i per l'afany de recerca, van buscar en diverses fonts de l'època altres indicis o evidències de tot allò que es demostrava al dit article: que Camillo Borghese descendia de la família dels Burguès de Barcelona, uns pròspers comerciants de fibres tèxtils, els quals durant els segles XIV i XV es van expandir pels territoris de la Corona Catalano-aragonesa --és a dir, per la Mediterrània-- fins a connectar amb una altra família de comerciants com ells, amb la qual van fundar una nova família a Siena: els Borghese, aquest cognom és l'adaptació del llinatge natiu al país d'arribada, cosa habitual a l'època en tots els estats d'Europa. En un moment donat, els Borghese van passar a establir-se a Roma, bo i continuant una ràpida ascensió en l'escala social, tant per via matrimonial amb la noblesa italiana, com per l'adquisició de terres i béns.

La recerca va donar els seus fruits ben aviat i a partir d'aquesta he confegit aquesta segona part. En efecte, en Felip Rodríguez, un dels companys, va mostrar diversos paràgrafs trobats en textos dels segles XVII, XVIII i XIX, que donen fe del que els diferents autors d'aquests textos van considerar també una troballa. Són quatre autors. Els dos primers la van fer conèixer com una notícia ocorreguda cent o dos-cents anys abans. El tercer, com una tradició ja incorporada a la història. Finalment, l'autor del quart confirma una tradició oral al respecte per mitjà de documentació. En principi, vaig considerar que bé podia ser en F. Rodríguez qui presentés aquests textos, ja que era mèrit seu l'haver-los trobat. I així li ho vaig dir, però va declinar la tasca a favor meu, a fi que fos jo qui continués, completés i arrodonís l'article anterior amb aquestes noves aportacions que corroboren tot el que vaig exposar el mes de febrer.

Així, doncs, agraint-li infinitament la deferència, passo a mostrar els escrits trobats.

El primer em va arribar el 16 de febrer d'enguany via mail, com tots els altres. Diu així:

En el llibre "Rubriques de Bruniquer, Ceremonial dels Magnífichs Consellers i regiment de la ciutat de Barcelona", en el 1er volum, pàg. 201, hi podem veure:

"A 17 de desembre 1605, los Consellers reberen una carta del Papa Paulo quint Burguezio responent a la dels Consellers et signanter. Diu:

"Quod, vero nostram familiam oriundam ex Nobili vestra Civitate nobis significastis jocundum nobis fuit. speramus enim fore, ut hac conjunctione obsequentiores vos nobis, et huic Sanctae Sedi addictiores semper sitis".

[Aquest fragment de la carta, en llatí, trobada dins el Tractat d'Armoria de Jaume Ramon Vila, ja fou en el seu moment traduït al català per En Francesc Magrinyà, tal com jo comentava al meu article, de la següent manera:

"Altrament, ens fa feliç el fet que ens recordeu que la nostra família procedeix de la noble ciutat vostra. Per mitjà d'aquesta via, esperem que sigueu, mercès als llaços de parentiu, més obedients a nós i més entregats a aquesta Santa Seu".]»

La comunicació s'atura aquí i hem de pensar que és tot el que en Felip R. va trobar al llibre de Rubriques de Bruniquer.

L'endemà en Felip em va enviar un segon text que certificava el mateix fet en una altra obra. Es tracta del llibre:

«Epistome historico del Portentoso Santuario y Real Monasterio de Nuestra Señora de Monserrate ilustrado con los sucesos historicos mas memorables de los principes sus devotos y bienhechores", de Pere Serra i Postius, editat l'any 1747. Entre altres notes, aquest historiador del segle XVIII inclou en la pàg. 354, quan es parla de l'abat Juan de Valenzuela i del seu temps, del breu següent: "En el Gobierno de este Prelado, la Santidad de Paulo V. (originario de Barcelona)(*) expedió Bula, en que bolvia las elecciones de Abades a los Monasterios, conforme lo manda S. Benito en su regla"».

I a peu de pàgina, en Serra i Postius ens amplia la nota:

«(*) El mencionado Papa Paulo V. Llamado antes Camilo Burgesio, era originario de Barcelona, Consta de dos cartas, recondidas en el Archivo de la expresada Ciudad. la una es de los Concelleres de ella, su fecha de 30 de julio de 1605 en que le dan la enhorabuena, y le participan el jubilo, y alegria grande, que gozaba Barcelona, por ver colocado en la silla de San Pedro, a quien descendia de Familia Barcelonesa. Es la otra, la respuesta de Su Santidad a la de los Concelleres. Su data en Roma a los 7 dias de las calendas de Noviembre del mismo año 1605. en que aprueba la referida descendencia, agradece los obsequios i les embia su Apostolica Bendicion. Tengo fiel copia de entrambas Cartas en mi poder».

Com es veu, en Serra Postius es basa en les mateixes cartes trobades al Tractat d'Armoria que vam veure a la primera part de l'article.

I continua en Felip R. amb la tercera troballa. Aquesta, en un diari de Madrid. Està editada 40 anys més tard que l'anterior:

En el llibre "Diario curioso, erudito, económico y comercial" imprès per Manuel González l'any 1787, trobem a la pàgina 2 del 6è volum l'índex o relació inicial de continguts. L'entrada ens avisa de l'existència de "Pruebas que justifican haber sido Paulo V originario de Barcelona y obsequios que esta ciudad le hizo cuando fue electo Pontífice"».

I en efecte, a la pàg. 461, que correspon al dia "Martes 23 de Octubre de 1787" trobem sota el títol "Anecdota histórica de España" una llarga ressenya que desplega i explica, amb tot luxe de detalls, la mateixa notícia:

"Uno de los Sumos Pontífices, que han merecido más elogios de los escritores, es Paulo V, cuya eleccion se hizo casi milagrosamente en la noche del dia 16 de Mayo de 1605, sucediendo en el Pontificado a Leon XI. Fue Legado Apostolico por Clemente Octavo en la Corte de España, reynando el Sr. D. Felipe II, y despues elevado al Cardenalato con el titulo de S. Crisógono. En su sepulcro consta haber nacido en Roma, y ser de la familia Burguese, la qual, segun se dice en una carta de este Papa à la ciudad de Barcelona, era originaria de ella. Los fundamentos de esta proposicion que reconoció verdadera el mismo Paulo V, no hemos podido descubrirlos; y el motivo con que fue pronunciada era demasiado serio para que no los tuviese. El distinguido caràcter, amables prendas, y virtudes de Camilo Burguese, que era el propio nombre i apellido de este Pontifice, obligan à que apreciemos una noticia que hasta ahora nadie nos ha

indicado y por otra parte nos es de particular honor. Sus fundamentos son estos. La elección de Paulo V fue universalmente plausible en toda la Christiandad, y ademas de los Reynos que por sus particulares Embaxadores le dieron la enhorabuena después de su coronacion, que fue el dia de la Pasqua de Espiritu Santo 19 de Mayo del referido año de 1605, se distinguió la Ciudad de Barcelona, encargando esta honorífica comision en su nombre à D. Marcos Antonio de Novel, Caballero, y natural de Cataluña, que envió para este fin a Roma. Su Santidad apreció tanto esta embajada, que escribió a aquella Ciudad una carta llena de las expresiones más vivas de agradecimiento, cuya fecha es de este dia 23 de Octubre de dicho año, y en ella entre las muchas cosas que refiere para explicar lo mucho que la tendrá siempre en memoria, dice, que el referido D. Marcos Antonio le habia manifestado ser su familia oriünda de la noble Ciudad de Barcelona, cuya noticia le habia sido sumamente gustosa, y en este motivo esperava que seria en adelante mayor su afecto, y amor a la Sede Apostolica, prometiendo por su parte corresponder a este origen con dispensarla todos los favores que le sean posibles, como lo acreditará la experiencia".

L'autor d'aquest text, el nom del qual no figura en l'escrit que em remet En Felip R., s'ha pres una llicència, car segons la traducció del llatí al català de l'esmentada carta que va fer En Francesc Magrinyà no dóna a entendre que el Papa prometés tots els favors possibles, (a la ciutat de Barcelona) com ho acreditarà l'experiència. Em permeto copiar tot el text de la carta del Papa als Consellers perquè cadascú pugui jutjar-ne el contingut, ja que en el meu article del 6 de febrer només citava les frases més representatives:

«Estimats fills, salutacions i apostòlica benedicció. Hem rebut amb complaença l'acte de submissió envers nós i aquesta Santa Seu de què heu fet palès a través de la vostra carta, la qual ens ha fet a mans l'estimat fill Marc Antoni Navel, procurador vostre. Hem conegut a través de les paraules de Marc Antoni —que ha actuat amb tota lleialtat i diligència en el seu càrrec— el magnífic acatament i el deler amb què ens serviu. Per això la vostra tasca ens és d'allò més agradable i us abracem amb tot l'amor en el Senyor. Altrament ens fa feliç el fet que ens recordeu que la nostra família procedeix de la noble ciutat vostra. Per mitjà d'aquesta via, esperem que sigueu, mercès als llaços de parentiu, més obedients a nós i més entregats a aquesta Santa Seu. Pel que fa a nosaltres, mirem d'aprofitar tota ocasió per expressar fins a quin punt us estimem, així com sabeu per experiència. Mentrestant, a fi que us procureu la gràcia divina i us feu dignes del nostre amor de pare, us exhortem que sense interrupció us afanyeu a fer créixer el desig de fidelitat i el conreu de la religió catòlica, tal com hem sabut que heu fet fins a dia d'avui. Per això, perquè pugueu excel·lir de la manera més senzilla possible, us beneïm amb la nostra apostòlica benedicció. Fet a Roma, a Sant Marc sota l'anell del Pescador en el setè dia de les calendes de Novembre de 1605, en l'any primer del nostre Pontificat».

Segons que hi llegim, En Marc Antoni de Navel no notifica al nou papa que és oriünd de Barcelona, com si aquest no ho sabés, sinó que li ho recorda, cosa que el fa feliç. Tampoc es pot llegir que vulgui afavorir especialment la ciutat, sinó que més aviat exhorta els fidels a créixer en fidelitat i conreu de la religió catòlica. Això sí, els dóna la seva apostòlica benedicció.

El que sí que expressa el Papa és la seva estimació, recordant-los que ja la coneixen per experiència. (En aquest punt, emplaço a qui ho vulgui a rellegir la part última del meu article al Web, si vol conèixer les raons que dono d'aquesta experiència dels fidels catalans de la qual parla Paulo V)

En Felip Rodríguez encara ha trobat un quart document escrit que també dóna noticia d'aquest Papa descendent de barcelonins. Aquest altre document també s'empara en les cartes d'En Jaume R. Vila --a qui haurem de retre agraïment etern—i es troba en el volum següent:

Las Memorias de la Academia de Buenas Letras de Barcelona. Volum II / Imprenta de Celestino Verdaguer / Barcelona 1868.

En el Capítol III, que és una mena de pròleg, està dedicat a la Tradició, segons es diu a peu de pàgina. S'intitula «Observaciones sobre Principios Elementales de la Historia». A la pàg. 3, qui fa la crònica anota:

«Era tradición para mi (y lo es generalmente) que el papa Paulo V traía el origen de Cataluña de la ilustre familia Burgués, hasta que habiendo visto en Jaime Vila (1) y comprobádolo en los registros de nuestro Ayuntamiento con la carta que después de su elevación á la silla apostólica le escribió la ciudad de Barcelona, congratulándose de la gloria que le resultaba, por ser su família oriünda de este Principado, y la respuesta de Su Santidad, contestando este origen, cesó para conmigo la tradición con la autenticidad de estos documentos...»

L'autor d'aquest text ens indica a peu de pàgina que Jaume Ramon Vila mostra les dues cartes en el seu llibre d'Armoria, llibre que està guardat a la biblioteca del Monestir de Sant Jeroni de la Murtra. A més, ell les va contrastar i autentificar a [l'arxiu de] l'Ajuntament de la ciutat i explica com aquesta autenticitat passa per davant de la tradició oral, quant a la credibilitat que li suposa. També ens ve a dir que tradicionalment se sabia a l'any 1868 que el papa Paulo V

era d'origen català. Aquest fet ens sorprèn molt, ja que, d'això, en fa aproximadament 150 anys i no ha arribat aquesta tradició a nosaltres. ¿Hi té a veure alguna cosa la desaparició de l'original de la carta del Papa de l'Arxiu de la Ciutat, comprovada personalment fa uns mesos?

És molt possible que, si continuéssim buscant en llibres i documents dels segles XVII, XVIII i XIX, trobaríem, encara, més mostres semblants a aquestes, les quals corroborarien l'ascendència barcelonina d'aquest pontífex, de qui, segons l'apunt al dietari de Jeroni Pujades, [aportat per Pep Mayolas (vg. article anterior)] contemporani a la seva elecció com a papa, ens diu que "...Diuen se fa català i de Barcelona, que preté baixar de la casa de don Joan Burguès, senyor de Talavera, en Segarra. Y en efecte és besnét de català..." . Era ell mateix qui es proclamava oriünd del nostre país, abans que els Consellers li enviessin la seva carta d'enhorabona i que ell contestés amb la seva de reconeixement.

Ben trobades, doncs, totes les cartes i tots els escrits que ens retornen de manera incontestable aquesta tradició perduda fa 150 anys. D'aquesta manera, anem recuperant més trossos furtats de la nostra Història. I agraïments al Pep, al Felip i al Francesc per la seva tasca de reconstrucció i de recerca.

Montse Montesinos